

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ सप्तमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः ॥

पा॒क॒य॒ज्ञं वा अ॒न्वाहि॑ताग्नेः प॒शव॑ उप॑ तिष्ठन्त॒ इडा॒ खलु॑
वै पा॒क॒य॒ज्ञः सैषाऽन्तरा॑ प्रया॒जानू॒या॒जान् यज॑मानस्य लो॒के-
ऽव॑हिता॒ तामा॑हि॒यमा॑णाम॒भि म॑न्त्रयेत् सु॒रूप॑वर्षवर्ण॒ एही॑ति
प॒शवो॑ वा इडा॑ प॒शूने॒वोप॑ ह्वयते य॒ज्ञं वै दे॒वा अ॑दुहन् य॒ज्ञो-
ऽसु॑राः अदुह॑त् तेऽसु॑रा य॒ज्ञदु॑ग्धाः परा॑ऽभवन् यो वै य॒ज्ञस्य॑
दोहं॑ वि॒द्वान् (१)

यज॑तेऽप्य॒न्यं यज॑मानं दुहे॒ सा मे॑ स॒त्याऽऽशी॒रस्य॑
य॒ज्ञस्य॑ भूया॒दित्या॑हैष वै य॒ज्ञस्य॑ दोह॒स्तेनै॑वैनं दुहे॒ प्रत्ता॑
वै गौर्दुहे॒ प्रत्ते॑डा यज॑मानाय दुह॒ एते॑ वा इडा॑यै स्तना॒
इडोप॑हृतेति॒ वायु॑र्व॒थ्सो य॑र्हि हो॒तेडा॑मुप॒ह्वये॑त् तर्हि॒
यज॑मानो हो॒ता॒र॒मीक्ष॑माणो वा॒युं मन॑सा ध्यायेन् (२)

मा॒त्रे व॒थ्समु॑पाव॑सृजति॒ सर्वे॑ण॒ वै य॒ज्ञेन॑ दे॒वाः सु॑व॒र्गं
लो॒कमा॑यन् पा॒क॒य॒ज्ञेन॑ म॒नुर॑श्चा॒म्य॒थ्सेडा॑ म॒नु॑मुपाव॑र्तत॒

तान्दे॒वासुरा व्य॑ह्वयन्त प्र॒तीचीं॑ दे॒वाः परा॑ची॒मसुराः॑ सा
 दे॒वानु॒पाव॑र्तत प॒शवो॑ वै तद्दे॒वान॑वृणत प॒शवो॑ऽसुरा॒नज॑हुर्य
 का॒मये॑ताप॒शुः स्या॒दिति॑ परा॑चीं तस्येडा॒मुप॑ह्वयेताप॒शुरे॒व
 भ॑वति॒ यं (३)

का॒मये॑त पशु॒मान्थ॒स्यादि॑ति प्र॒तीचीं॑ तस्येडा॒मुप॑ह्वयेत
 पशु॒माने॒व भ॑वति ब्रह्म॒वादि॒नो वद॑न्ति स त्वा इडा॒मुप॑ह्वयेत
 य इडा॒मुप॑ह्वयाऽऽत्मा॒नमि॑डा॒यामु॑पह्वयेतेति सा नः प्रि॒या
 सुप्र॑तू॒र्तिर्म॒घोनी॒त्याहे॑डा॒मेवो॑प॒ह्वयाऽऽत्मा॒नमि॑डा॒यामु॑प ह्वयते
 व्य॑स्तमि॒व वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ यदि॑डा॒ सामि॑ प्रा॒श्नन्ति॑ (४)

सा॒मि मा॑र्जयन्त ए॒तत् प्रति॑ वा अ॒सुरा॑णां य॒ज्ञो
 व्य॑च्छिद्यत ब्रह्म॑णा दे॒वाः सम॑दधुर्बृह॒स्पति॑स्तनुतामि॒मं न
 इत्या॑ह ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॑ बृह॒स्पति॑र्ब्रह्म॒णैव॑ य॒ज्ञः स॒न्दधा॑ति
 विच्छि॑न्नं य॒ज्ञः समि॑मं द॒धात्वित्या॑ह सन्त॒त्यै वि॒श्वे दे॒वा
 इ॒ह मा॑दयन्ता॒मित्या॑ह सन्त॒त्यैव॑ य॒ज्ञं दे॒वेभ्यो॑ऽनु॒ दिश॑ति यां
 वै (५)

य॒ज्ञे दक्षि॑णां ददा॑ति ता॒मस्य॑ प॒शवो॑ऽनु सङ्का॑मन्ति स ए॒ष
 ई॒जानो॑ऽप॒शुर्भा॑वु॒को यज॑मानेन॒ खलु॑ वै तत्का॒र्यमि॒त्याहु॑र्यथा॑

देव॒त्रा द॒त्तं कु॒र्वी॒ताऽऽत्म॑न् प॒शून् र॒मये॑तेति॒ ब्रध्न॑ पि॒न्वस्वे॒त्याह॑
 य॒ज्ञो वै ब्र॒ध्नो य॒ज्ञमे॒व तन्म॑ह॒यत्य॑थो देव॒त्रैव॑ द॒त्तं कु॑रुत
 आ॒त्मन् प॒शून् र॒मय॑ते द॒दतो॑ मे॒ मा क्षा॒यीत्या॒हाक्षि॑तिमे॒वोपै॑ति
 कुर्व॒तो मे॒ मोप॑ दस॒दित्या॑ह भू॒मान॑मे॒वोपै॑ति॥ (६)

विद्वान्याये च प्राश्नन्ति यां वै म॒ एका॒न्नवि॑ंशतिश्च॥ [१]

सः॒ श्र॒वा ह सौ॒वर्च॑न॒सस्तु॑मि॒ञ्जमौ॑पो॒दिति॑मुवाच
 यथ्स॒त्रिणा॑ होताऽभूः॒ कामि॑डा॒मुपा॑हृथा इति॒ तामुपा॑हृ इति
 होवाच॒ या प्रा॒णेन॑ दे॒वान् दा॑धार॒ व्याने॑न॒ मनु॑ष्या॒नपा॑नेन॒
 पि॒तृनि॑तिं छि॒नन्ति॒ सा न छि॑न॒ती (३) इति॑ छि॒नन्ती॑ति
 होवाच॒ शरी॑रं वा अ॒स्यै तदु॑पा॒हृथा॒ इति॑ होवाच॒ गौर्वा - (७)

अ॒स्यै शरी॑रं गां वाव॒ तौ तत्पर्य॑व॒दतां॑ या य॒ज्ञे दी॑यते॒ सा
 प्रा॒णेन॑ दे॒वान् दा॑धार॒ यया॑ मनु॒ष्या जी॑वन्ति॒ सा व्या॑नेन॒
 मनु॑ष्यान् यां पि॒तृभ्यो॑ घ्नन्ति॒ साऽपा॑नेन॒ पि॒तृन् य ए॒वं
 वेद॑ पशु॒मान् भ॑वत्यथ॒ वै तामु॑पा॒हृ इति॑ होवाच॒ या प्र॒जाः
 प्र॒भव॑न्तीः प्र॒त्याभ॑व॒तीत्य॑न्नं वा अ॒स्यै त- (८)

दुपा॑हृथा इति॒ होवा॒चौष॑धयो॒ वा अ॒स्या अ॒न्नमो॑ष॒धयो॒ वै
 प्र॒जाः प्र॒भव॑न्तीः प्र॒त्या भ॑वन्ति॒ य ए॒वं वेदा॑न्ना॒दो भ॑वत्यथ॒

वै तामुपा॑ह्व इति॑ होवाच॒ या प्र॒जाः परा॑भव॒न्तीरनु॑गृह्णाति॒
प्रत्या॑भव॒न्तीर्गृह्णा॑तीति॒ प्रति॒ष्ठां वा अ॑स्यै॒ तदुपा॑ह्वथा॒ इति॑
होवाचे॒यं वा अ॑स्यै॒ प्रति॒ष्ठे- (९)

-यं वै प्र॒जाः परा॑भव॒न्तीरनु॑गृह्णाति॒ प्रत्या॑भव॒न्तीर्गृह्णा॑ति॒ य
ए॒वं वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑त्यथ॒ वै तामुपा॑ह्व इति॑ होवाच॒ यस्यै॑
नि॒क्रम॑णे घृ॒तं प्र॒जाः स॒ञ्जीव॑न्तीः पिब॒न्तीति॑ छि॒नन्ति॒ सा न
छि॒नन्ती॑ (३) इति॒ न छि॑नन्तीति॑ होवाच॒ प्र तु ज॑नय॒तीत्येष॑
वा इडा॒मुपा॑ह्वथा॒ इति॑ होवाच॒ वृष्टि॑र्वा इडा॒ वृष्ट्यै॑ वै नि॒क्रम॑णे
घृ॒तं प्र॒जाः स॒ञ्जीव॑न्तीः पिब॒न्ति य ए॒वं वेद॑ प्रैव जा॑यतेऽन्ना॒दो
भव॑ति॥ (१०)

गौर्वा अ॑स्यै॒ तत् प्र॑तिष्ठाऽह्व॑था॒ इति॑ वि॒श्व॑तिश्च॥ [२]

प॒रोक्षं॑ वा अ॒न्ये दे॒वा इ॒ज्यन्ते॑ प्र॒त्यक्ष॑म॒न्ये यद्य॑जते॒ य ए॒व
दे॒वाः प॒रोक्ष॑मि॒ज्यन्ते॒ ताने॒व तद्य॑जति॒ यद॑न्वाहार्य॑मा॒हर॑त्येते
वै दे॒वाः प्र॒त्यक्षं॑ यद् ब्रा॑ह्म॒णास्ता॒नेव तेन॑ प्रीणा॒त्यथो॑
दक्षि॑णै॒वास्यै॑षाऽथो॑ य॒ज्ञस्यै॒व छि॒द्रम॑पि॒ दधा॑ति॒ यद्वै य॒ज्ञस्य॑
क्रू॒रं यद्वि॑लि॒ष्टं तद॑न्वाहार्ये॑णा- (११)

न्वा॒हर॑ति॒ तद॑न्वाहार्य॑स्यान्वाहार्य॒त्वं दे॒वदू॑ता वा ए॒ते

यदृत्विजो यदन्वाहार्यमाहरति देवदूतानेव प्रीणाति
 प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान् व्यादिशत्स रिरिचानोऽमन्यत
 स एतमन्वाहार्यमभक्तमपश्यत् तमात्मन्नधत्त स वा एष
 प्राजापत्यो यदन्वाहार्यो यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते
 साक्षादेव प्रजापतिमृध्नोत्यपरिमितो निरुप्योऽपरिमितः
 प्रजापतिः प्रजापते- (१२)

राष्ट्र्यै देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा एतं
 प्राजापत्यमन्वाहार्यमपश्यन् तमन्वाहरन्त ततो देवा अभवन्
 परासुरा यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते भवत्यात्मना
 परास्य भ्रातृव्यो भवति यज्ञेन वा इष्टी पक्वेन पूर्त्ती यस्यैवं
 विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते स त्वेवेष्टापूर्त्ती प्रजापतेर्भागो-
 ऽसी- (३)

त्याह प्रजापतिमेव भागधेयेन समर्धयत्यूर्जस्वान्
 पयस्वानित्याहोर्जमेवास्मिन् पयो दधाति प्राणापानौ मे
 पाहि समानव्यानौ मे पाहीत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते-
 ऽक्षितोऽस्यक्षित्यै त्वा मा मे क्षेष्टा अमुत्रामुष्मिल्लोक इत्याह

क्षीयते वा अमुष्मिल्लोकेऽन्नमितः प्रदानं ह्यमुष्मिल्लोके
प्रजा उपजीवन्ति यदेवमभिमृशत्यक्षितिमेवैनं द्रमयति
नास्यामुष्मिल्लोकेऽन्नं क्षीयते॥ (१४)

अन्वाहार्येण प्रजापतेरसि ह्यमुष्मिल्लोके पञ्चदश च॥ [३]

बर्हिषोऽहं देवयज्यया प्रजावान् भूयासमित्याह
बर्हिषा वै प्रजापतिः प्रजा असृजत् तेनैव प्रजाः सृजते
नराशंसस्याहं देवयज्यया पशुमान् भूयासमित्याह
नराशंसेन वै प्रजापतिः पशूनसृजत् तेनैव पशून्सृजते-
ऽग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्ययाऽऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां
गमेयमित्याहाऽऽयुरेवात्मन् धत्ते प्रति यज्ञेन तिष्ठति
दर्शपूर्णमासयोर्- (१५)

वै देवा उज्जितिमनूदजयन् दर्शपूर्णमासाभ्यामसुरानपा-
नुदन्ताग्नेरहमुज्जितिमनूजैषमित्याह दर्शपूर्णमासयोरेव
देवतानां यजमान उज्जितिमनूजयति दर्शपूर्णमासाभ्यां
भ्रातृव्यानप नुदते वाजवतीभ्यां व्यूहत्यन्नं वै वाजोऽन्नमेवाव-
रुन्धे द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै यो वै यज्ञस्य द्वौ दोहौ विद्वान्
यजत उभयत - (१६)

ए॒व य॒ज्ञं दु॒हे पु॒रस्ता॑च्चो॒परि॑ष्ठाच्चै॒ष वा अ॒न्यो य॒ज्ञस्य॒ दोह॑
 इडा॒याम॒न्यो य॒र्हि हो॒ता य॒ज॑मानस्य॒ नाम॑ गृ॒ह्णी॒यात् त॒र्हि
 ब्रू॒या॒दे॒मा अ॒ग्न॒न्ना॒शिषो॑ दोह॑कामा॒ इति॑ स॒ंस्तु॑ता ए॒व दे॒वता॑
 दु॒हेऽथो॑ उ॒भय॑त ए॒व य॒ज्ञं दु॒हे पु॒रस्ता॑च्चो॒परि॑ष्ठाच्च॒ रोहि॑तेन
 त्वाऽग्नि॑र्दे॒वता॑ गमय॒त्वित्या॑है॒ते वै दे॒वाश्वा॒ - (१७)

य॒ज॑मानः प्र॒स्त॒रो य॒दे॒तैः प्र॒स्त॒रं प्र॒ह॒रति॑ दे॒वाश्चै॒रे॒व
 य॒ज॑मानः सु॒व॒र्गं लो॒कं ग॑मयति॒ वि ते॑ मु॒ञ्चामि॑ र॒श॒ना वि
 र॒श्मी॒नित्या॑है॒ष वा अ॒ग्नेर्वि॑मो॒कस्ते॒नै॒वेन॑ वि मु॒ञ्चति॒ विष्णोः॑
 शं॒यो॒र॒हं दे॒वय॒ज्यया॑ य॒ज्ञेन॑ प्र॒ति॒ष्ठां ग॑मेय॒मित्या॑ह॒ य॒ज्ञो वै
 विष्णु॑र्य॒ज्ञ ए॒वान्त॑तः प्र॒ति ति॑ष्ठति॒ सोम॑स्या॒हं दे॒वय॒ज्यया॑
 सु॒रेता॒ - (१८)

रे॒तो धि॒षी॒येत्या॑ह॒ सोमो॑ वै रे॒तो॒धास्ते॒नै॒व रे॒त आ॒त्मन्
 ध॑त्ते॒ त्वष्ट॑र॒हं दे॒वय॒ज्यया॑ प॒शूना॑ रूपं पु॒षेय॒मित्या॑ह॒
 त्वष्टा॒ वै प॑शूनां मि॒थुना॑ना रूप॒कृत्ते॒नै॒व प॑शूनाः
 रू॒पमा॒त्मन् ध॑त्ते दे॒वानां॑ प॒त्नीर॒ग्निर्गृ॑हप॒तिर्य॒ज्ञस्य॑ मि॒थुनं॑
 तयो॑र॒हं दे॒वय॒ज्यया॑ मि॒थुने॒न प्र भू॑यास॒मित्या॑है॒तस्मा॒द्वै
 मि॒थुना॒त्प्र॒जाप॑तिर्मि॒थुने॒न (१९)

प्राजायत॑ तस्मा॑दे॒व यज॑मानो मिथु॒नेन॑ प्र जा॑यते वे॒दो-
ऽसि॑ वि॒त्तिर॑सि वि॒देये॒त्याह॑ वे॒देन॑ वै दे॒वा असु॑राणां वि॒त्तं
वे॒द्यम॑विन्दन्त॒ तद्वे॒दस्य॑ वे॒दत्वं॑ यद्य॑द् भ्रातृ॒व्यस्याभि॑ध्यायेत्
तस्य॑ नाम॑ गृ॒ह्णीया॑त् तदे॒वास्य॑ सर्व॑ वृ॒द्धे घृ॒तव॑न्तं कुला॒यिनः॑
रा॒यस्पोषः॑ सह॒स्त्रिणं॑ वे॒दो द॑दातु वा॒जिन॑मित्या॒ह प्र सह॑स्रं
प॒शूना॑प्रो॒त्यास्य॑ प्र॒जाया॑ वा॒जी जा॑यते॒ य ए॒वं वे॒द॥ (२०)

द्र॒श्पूर्ण॑मा॒सयोरु॑भ॒यतो॑ दे॒वाश्चाः॑ सु॒रेताः॑ प्र॒जाप॑तेर्मिथु॒नेना॑ऽऽप्रोत्य॒ष्टौ च॑॥ ——— [४]

ध्रु॒वां वै रि॒च्यमा॑नां य॒ज्ञोऽनु॑ रि॒च्यते॑ य॒ज्ञं यज॑मानो
यज॑मानं प्र॒जा ध्रु॒वामा॑प्याय॑मानां य॒ज्ञोऽन्वा॑ प्या॑यते य॒ज्ञं
यज॑मानो यज॑मानं प्र॒जा आ प्या॑यतां ध्रु॒वा घृ॒तेने॒त्याह॑
ध्रु॒वामे॒वाऽऽप्या॑ययति॒ तामा॑प्याय॑मानां य॒ज्ञोऽन्वा॑ प्या॑यते य॒ज्ञं
यज॑मानो यज॑मानं प्र॒जाः प्र॒जाप॑तेर्वि॒भान्नाम॑ लो॒कस्तस्मि॑
स्त्वा द॑धामि स॒ह यज॑माने॒ने- (२१)

त्या॑हा॒यं वै प्र॒जाप॑तेर्वि॒भान्नाम॑ लो॒कस्तस्मि॑न्ने॒वैनं॑
द॑धाति स॒ह यज॑माने॒न रि॒च्यत॑ इ॒व वा ए॒तद्य॑जते
यद्य॑जमानभा॒गं प्रा॒श्जा॒त्यात्मा॑नमे॒व प्री॑णात्ये॒तावान्॑ वै य॒ज्ञो
या॒वान् यज॑मानभा॒गो य॒ज्ञो यज॑मानो यद्य॑जमानभा॒गं

प्राश्नाति यज्ञ एव यज्ञं प्रतिष्ठापयत्येतद्वै सूयवंसु५ सोदकं
यद्वरुहिश्चाऽऽपश्चैतद् (२२)

यजमानस्याऽऽयतनं यद्वेदिर्यत् पूर्णपात्रमन्तर्वेदि
निनयति स्व एवाऽऽयतने सूयवंसु५ सोदकं कुरुते
सदसि सन्मै भूया इत्याहाऽऽपो वै यज्ञ आपोऽमृतं
यज्ञमेवामृतमात्मन्धत्ते सर्वाणि वै भूतानि व्रतमुपयन्तमनूपं
यन्ति प्राच्यां दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयन्तामित्याहैष वै
दर्शपूर्णमासयोरवभृथो (२३)

यान्येवैनं भूतानि व्रतमुपयन्तमनूपयन्ति तैरेव
सहावभृथमवैति विष्णुमुखा वै देवाश्छन्दोभिरिमाल्लोकाननप-
ज्यमभ्यजयन् यद्विष्णुक्रमान् क्रमते विष्णुरेव भूत्वा
यजमानश्छन्दोभिरिमाल्लोकाननपज्यमभि जयति विष्णोः
क्रमोऽस्यभिमातिहेत्याह गायत्री वै पृथिवी त्रैष्टुभमन्तरिक्षं
जागती द्यौरानुष्टुभीर्दिशश्छन्दोभिरेवेमाल्लोकान् यथापूर्वमभि
जयति॥ (२४)

इत्येतदवभृथो दिशः सप्त च॥ [५]

अगन्म सुवः सुवरगन्मेत्याह सुवर्गमेव लोकमेति

स॒न्द॒श॒स्ते॒ मा छि॑त्सि॒ यत्ते॒ तप॒स्तस्मै॑ ते॒ मा
 वृ॒क्षी॒त्या॒ह यथा॑य॒जुरे॒वैत॒थ्सु॒भूर॑सि॒ श्रेष्ठो॑ र॒श्मी॒नामा॑यु॒र्धा
 अ॒स्यायु॑र्मे॒ धे॒ही॒त्या॒हाऽऽशिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते॒ प्र वा
 ए॒षो॑ऽस्मा॒ल्लोका॑च्च॒वते॒ यो (२५)

वि॒ष्णु॒क्र॒मान् क्र॑म॒ते सु॒व॒र्गाय॒ हि लो॒काय॑ वि॒ष्णु॒क्र॒माः
 क्र॑म्यन्ते॒ ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति॒ स त्वै॑ वि॒ष्णु॒क्र॒मान्
 क्र॑मे॒त॒ य इ॒मा॒ल्लो॒कान् भ्रातृ॑व्यस्य॒ संवि॑द्य॒ पुन॑रि॒मं
 लो॒कं प्र॑त्य॒वरो॒हेदि॒त्येष॒ वा अ॒स्य लो॒कस्य॑ प्र॒त्यवरो॒हो
 यदा॒हेद॒म॒ह॒म॒मुं भ्रातृ॑व्यमा॒भ्यो दिग्भ्यो॑ऽस्यै॒ दि॒व इती॑माने॒व
 लो॒कान्भ्रातृ॑व्यस्य॒ संवि॑द्य॒ पुन॑रि॒मं लो॒कं प्र॒त्यवरो॒हति॒
 सं (२६)

ज्योति॑षाऽभू॒वमि॒त्या॒हास्मि॒न्ने॒व लो॒के प्र॒ति तिष्ठ॑त्यै॒न्द्रीमा॒
 वृ॒त॒म॒न्वाव॑र्त॒ इत्या॑हा॒सौ वा आ॑दि॒त्य इन्द्र॑स्तस्यै॒वाऽऽ
 वृ॒त॒म॒नु॒ पर्या॑वर्तते॒ दक्षि॑णा॒ पर्या॑वर्तते॒ स्वमे॒व वी॒र्य॑म॒नु॒
 पर्या॑वर्तते॒ तस्मा॑द॒क्षि॒णोऽर्धं॑ आ॒त्मनो॑ वी॒र्या॑वत्त॒रोऽथो॑
 आ॑दि॒त्यस्यै॒वाऽऽवृ॑त॒म॒नु॒ पर्या॑वर्तते॒ सम॒हं प्र॒जया॒ सं मया॑
 प्र॒जेत्या॑हाऽऽशिष॑- (२७)

मेवैतामा शास्ते समिद्धो अग्ने मे दीदिहि समेद्धा
 ते अग्ने दीद्यासमित्याह यथायजुरेवैतद्वसुमान् यज्ञो
 वसीयान् भूयासमित्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते बहु वै
 गार्हपत्यस्यान्ते मिश्रमिव चर्यत आग्निपावमानीभ्यां
 गार्हपत्यमुप तिष्ठते पुनात्येवाग्निं पुनीत आत्मानं द्वाभ्यां
 प्रतिष्ठित्या अग्ने गृहपत इत्याह (२८)

यथायजुरेवैतच्छ्रुतं हिमा इत्याह शतं त्वा
 हेमन्तानिन्धिषीयेति वावैतदाह पुत्रस्य नाम गृह्णात्यन्नादमेवैनं
 करोति तामाशिषमा शासे तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति
 ब्रूयाद्यस्य पुत्रोऽजातः स्यात् तेजस्व्येवास्य ब्रह्मवर्चसी
 पुत्रो जायते तामाशिषमा शासेऽमुष्मे ज्योतिष्मतीमिति
 ब्रूयाद्यस्य पुत्रो (२९)

जातः स्यात् तेज एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति यो वै यज्ञं
 प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवति कस्त्वा युनक्ति स
 त्वा वि मुञ्चत्वित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवैनं युनक्ति
 प्रजापतिना वि मुञ्चति प्रतिष्ठित्या ईश्वरं वै व्रतमविसृष्टं
 प्रदहोऽग्ने व्रतपते व्रतमचारिषमित्याह व्रतमेव (३०)

वि सृजते शान्त्या अप्रदाहाय पराङ् वाव यज्ञ एति
 न नि वर्तते पुनर्यो वै यज्ञस्य पुनरालम्भं विद्वान् यजते
 तमभि नि वर्तते यज्ञो बभूव स आ बभूवेत्याहैष वै यज्ञस्य
 पुनरालम्भस्तेनैवैनं पुनरालभतेऽनवरुद्धा वा एतस्य विराड्य
 आहिताग्निः सन्नसभः पशवः खलु वै ब्राह्मणस्य सभेष्टा
 प्राडुत्क्रम्य ब्रूयाद्गोमां अग्नेऽविमां अश्वी यज्ञ इत्यव
 सभां रुन्धे प्र सहस्रं पशूनां प्रोत्यास्य प्रजायां वाजी
 जायते॥ (३१)

यः स मशिषं गृहपतु इत्याहु यस्य पुत्रो व्रतमेव खलु वै चतुर्विंशतिश्च॥—[६]

देवं सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो
 गन्धर्वः। केतुपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति
 नः॥ इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयाऽयं वृत्रं वध्यात्॥
 वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदिति नाम वचसा करामहे।
 यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्म
 साविषत्॥ अ- (३२)

फस्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवथ
 वाजिनः॥ वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वा गन्धर्वाः सप्तविंशतिः। ते

अग्रे अश्वमायुञ्जन्ते अस्मिञ्चमादधुः॥ अपां नपादाशुहेमन्
य ऊर्मिः ककुद्भान् प्रतूर्तिर्वाजसातमस्तेनायं वाजः सेत्॥
विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमस्यङ्को
न्यङ्कावभितो रथं यौ ध्वान्तं वाताग्रमनु सञ्चरन्तौ
दूरेहेतिरिन्द्रियावान्पतन्त्री ते नोऽग्रयः पप्रयः पारयन्तु॥ (३३)

अप्सु न्यङ्को पञ्चदश च॥ [७]

देवस्याहः सवितुः प्रसवे बृहस्पतिना वाजजिता वाजं
जेषं देवस्याहः सवितुः प्रसवे बृहस्पतिना वाजजिता
वर्षिष्ठं नाकः रुहेयमिन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं
जापयतेन्द्रो वाजमजयित्। अश्वाजनि वाजिनि वाजेषु
वाजिनीवत्यश्वान्त्समत्सु वाजय॥ अर्वाऽसि सप्तिरसि
वाज्यसि वाजिनो वाजं धावत मरुतां प्रसवे जयत वि
योजना मिमीध्वमध्वनः स्कन्नीत (३४)

काष्ठां गच्छत वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा
अमृता ऋतज्ञाः॥ अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात
पृथिभिर्देवयानैः॥ ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु
वाजिनः॥ मितद्रवः सहस्रसा मेधसाता सनिष्यवः। महो

ये रत्न॑ समि॒थेषु॑ ज॒ग्निरे॑ शं नो॑ भवन्तु वा॒जिनो॑ हवेषु॥
 दे॒वता॑ता मि॒तद्र॑वः स्व॒र्काः। ज॒म्भय॑न्तोऽहिं वृ॒कः॑ रक्षा॑सि॒
 सने॑म्य॒स्मद्यु॑यव॒न्न- (३५)

मी॒वाः॥ ए॒ष स्य॑ वा॒जी क्षि॑प॒णिं तु॑र॒ण्यति॑ ग्री॒वायां॑
 ब॒द्धो अ॑पि॒क॒क्ष आ॒सनि॑। क्र॒तुं दधि॑क्रा अनु॑ स॒न्तवी॑त्वत्
 प॒थाम॑ङ्का॒स्यन्वा॑पनी॒फण॑त्॥ उ॒त स्मा॑स्य॒ द्रव॑तस्तु॒र॒ण्यतः॑
 पूर्णं॑ न वे॒रनु॑ वाति प्रग॒र्धिनः॑। श्ये॒नस्ये॑व ध्रज॑तो अङ्क॒सं
 परि॑ दधि॒क्राव्णः॑ स॒होर्जा॑ तरि॒त्रतः॑॥ आ मा॒ वाज॑स्य
 प्रस॒वो ज॑ग॒म्या॒दा द्या॑वापृ॒थि॒वी वि॒श्वश॑म्भू। आ मां ग॒न्तां
 पि॒तरा॑ (३६)

मा॒तरा॒ चाऽऽमा॒ सोमो॑ अमृ॒त॒त्वाय॑ ग॒म्यात्॥
 वाजि॑नो वाजजि॒तो वाज॑स्रि॒ष्यन्तो॑ वाजं जे॒ष्यन्तो॑
 बृ॒हस्प॑ते॒र्भा॒गम॑व जिघ्र॒त वाजि॑नो वाजजि॒तो वाज॑स्रि
 ससृ॒वा॑सो वाजं जि॒गि॒वा॑सो बृ॒हस्प॑ते॒र्भा॒गे नि मृ॑द्वमि॒यं
 वः सा स॒त्या स॒न्धाऽभू॑द्यामि॒न्द्रेण॑ स॒मध॑ध्व॒मजी॑जि॒पत॑
 वन॑स्पतय॒ इन्द्रं॑ वाजं विमु॒च्यध्व॑म्॥ (३७)

क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरसि जाय एहि सुवो
 रोहाव रोहाव हि सुवरहं नावुभयोः सुवो रोक्ष्यामि वाजंश्च
 प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्जियश्चाऽ-
 ऽन्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च। आयुर्यज्ञेन
 कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो - (३८)

यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन
 कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतां
 वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन
 कल्पतां सुवर्देवाः अंगन्मामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा
 अभूम समहं प्रजया सं मया प्रजा समहः रायस्पोषेण
 सं मया रायस्पोषोऽन्नाय त्वाऽन्नाद्याय त्वा वाजाय त्वा
 वाजजित्यायै त्वाऽमृतमसि पुष्टिरसि प्रजननमसि॥ (३९)

अपानो वाजाय नव च॥ [९]

वाजस्येमं प्रसवः सुषुवे अग्रे सोमः राजानमोषधीष्वप्सु।
 ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयः राष्ट्रे जाग्रियाम पुरोहिताः॥
 वाजस्येदं प्रसव आ बभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः।
 स विराजं पर्येति प्रजानन् प्रजां पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे॥

वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि
सम्राट्। अदिथ्सन्तं दापयतु प्रजानन् रयिं (४०)

च नः सर्ववीरां नि यच्छतु॥ अग्ने अच्छा वदेह नः प्रति
नः सुमना भव। प्र णो यच्छ भुवस्पते धनदा असि नस्त्वम्॥
प्र णो यच्छत्वय्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः। प्र देवाः प्रोत
सूनृता प्र वाग्देवी ददातु नः॥ अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय
चोदय। वाचं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं (४१)

च वाजिनम्॥ सोमं राजानं वरुणमग्निमन्वारभामहे।
आदित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्॥ देवस्य त्वा
सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै
वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य
बृहस्पतेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि॥ (४२)

रयिं सरस्वितारं षड्विंशच्च॥ [१०]

अग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयदश्विनौ द्व्यक्षरेण प्राणापाना-
वुदजयतां विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रील्लोकानुदजयत्सोमश्चतुरक्षरेण
चतुष्पदः पशूनुदजयत् पूषा पञ्चाक्षरेण पङ्क्तिमुदजयद्धाता
षडक्षरेण षडृतूनुदजयन्मरुतः सप्ताक्षरेण सप्तपदां

शक्करीमुदजयन् बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयन्मित्रो
नवाक्षरेण त्रिवृतं स्तोममुदजय- (४३)

द्वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयदिन्द्र एकादशाक्षरेण
त्रिष्टुभमुदजयद् विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयन्
वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशं स्तोममुदजयन् रुद्राश्चतुर्दशा-
क्षरेण चतुर्दशं स्तोममुदजयन्नादित्याः पञ्चदशाक्षरेण
पञ्चदशं स्तोममुदजयन्नादितिः षोडशाक्षरेण षोडशं
स्तोममुदजयत् प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशं
स्तोममुदजयत्॥ (४४)

अजयत् षट्त्वारिंशच्च॥ [११]

उपयामगृहीतोऽसि नृषदं त्वा द्रुषदं भुवनसदमिन्द्राय
जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतो-
ऽस्यप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष
ते योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतोऽसि पृथिविषदं त्वा-
ऽन्तरिक्षसदं नाकसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय
त्वा॥ ये ग्रहाः पञ्चजनीना येषां तिस्रः परमजाः। दैव्यः
कोशः - (४५)

समुज्जितः। तेषां विशिप्रियाणामिषमूर्जः समग्रभीमेष
 ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ अपाः रसमुद्वयसः सूर्यरश्मिः
 समाभूतम्। अपाः रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तममेष
 ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ अया विष्ठा जनयन्कर्वराणि स हि
 घृणिरुरुर्वराय गातुः। स प्रत्युदैद्धरुणो मध्वो अग्रः स्वायां
 यत्तनुवां तनूमैरयत। उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा
 जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः प्रजापतये त्वा॥ (४६)

कोशस्तनुवां त्रयोदश च॥ [१२]

अन्वह मासा अन्विद्वनान्यन्वोषधीरनु पर्वतासः।
 अन्विन्द्रः रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जायमानम्॥
 अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये॥
 अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये॥
 इन्द्राणीमासु नारिषु सुपत्नीमहमश्रवम्। न ह्यस्या अपरं
 चन जरसा (४७)

मरते पतिः॥ नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर् ऋते।
 यस्येदमप्यः हविः प्रियं देवेषु गच्छति॥ यो जात एव प्रथमो
 मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत्। यस्य शुष्माद्रोदसी

अभ्यसेतां नृम्णस्य म॒हा स ज॑नास॒ इन्द्रः॥ आ ते॑ म॒ह
इन्द्रो॒त्युग्र॑ सम॑न्यवो यथ्स॒मर॑न्त॒ सेनाः॑। पता॑ति दि॒द्युन्न॑र्यस्य
बाहु॑वोर्मा ते॒ (४८)

मनो॑ विष्व॒द्रिय॒ग्विचा॑रीत्॥ मा नो॑ म॒र्धीरा भ॑रा द॒द्धि तन्नः॑
प्र दा॒शुषे॑ दा॒तवे॑ भूरि॒ यत् ते॑। नव्ये॑ दे॒ष्णे श॑स्ते अ॒स्मिन् ते॑
उक्थे॑ प्र ब्र॑वाम व॒यमिन्द्र॑ स्तुवन्तः॥ आ तू भ॑र मा॒किरे॑तत्
परि॑ष्ठाद्विद्वा हि त्वा वसु॑पतिं वसू॑नाम्। इन्द्र॒ यत् ते॒ माहि॑नं
दत्र॑मस्त्य॒स्मभ्यं॑ तद्ध॑र्यश्च॒ (४९)

प्र य॑न्धि॥ प्र॒दा॒तार॑ हवामह॒ इन्द्र॑मा ह॒विषा॑ व॒यम्। उ॒भा
हि हस्ता॑ वसु॑ना पृ॒णस्वाऽऽप्र॑ यच्छु॒ दक्षि॑णा॒दोत॑ स॒व्यात्॥
प्र॒दा॒ता व॒ज्री वृ॑षभस्तुरा॒षाद्दुष्मी॑ राजा॑ वृ॒त्रहा॑ सौम॒पावा॑।
अ॒स्मिन् य॒ज्ञे ब॒र्हिष्या॑ नि॒षद्या॑था भव॒ यज॑मानाय॒ शं योः॥
इन्द्रः॑ सु॒त्रामा॑ स्ववा॒ अ॒वोभिः॑ सुमृ॒डीको॑ भ॒वतु॑ वि॒श्ववे॑दाः।
बा॒धतां॑ द्वेषो॒ अभ॑यं कृ॒णोतु॑ सु॒वीर्य॑स्य॒ (५०)

पत॑यः स्याम॥ तस्य॑ व॒य अ॒सुम॑तौ य॒ज्ञिय॑स्यापि भ॒द्रे
सौम॑न॒से स्या॑म। स सु॒त्रामा॑ स्ववा॒ इन्द्रो॑ अ॒स्मे आ॒राचि॑द्वेषः
सनु॑तर्यु॒योतु॑॥ रे॒वती॑र्नः सध॒माद् इन्द्रे॑ सन्तु तु॒विवा॑जाः।

क्षुमन्तो॒ याभि॒र्मदे॑म॥ प्रो॒ ष्वस्मै॑ पु॒रोर॒थमिन्द्रा॑य शूषम॑र्चत।
 अ॒भीके॑ चिदु॒ लोक॑कृ॒त्सङ्गे॑ सु॒मत्सु॑ वृ॒त्रहा॑। अ॒स्माकं॑ बोधि
 चोदि॒ता नभ॑न्तामन्य॒केषा॑म्। ज्या॒का अधि॑ धन्व॑सु॥ (५१)

ज॒रसा॒ मा ते॑ ह॒र्यश्च॑ सु॒वीर्य॑स्या॒ध्येकं॑ च॥ [१३]